

Institucionální charakteristiky: Česká sociální politika v kontextu EU

Kurz VPL457
Jana VÁLKOVÁ
22/03/2016

Esping-Andersenova typologie sociálního státu (1)

► Založena na 3 principech:

1. dekomodifikace
2. úroveň sociální stratifikace
3. vztah státu, trhu a rodiny v poskytování sociálního zabezpečení

Esping-Andersenova typologie sociálního státu (2)

► Dělí země do 3 skupin - režimů:

1. liberální - UK, Irsko, USA, Kanada, Austrálie, Nový Zéland
2. konzervativní - Belgie, Francie, Japonsko, Itálie, Německo, Nizozemí, Rakousko, Švýcarsko
3. sociálně demokratický - Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko

Vazba na koncept občanství

- ▶ Marshallův koncept občanství - každý jedinec komunity má práva:
 - civilní
 - politická
 - sociální
- ▶ Ženy nemohou plně realizovat svá sociální práva - genderově necitlivý koncept (Siim, 2002)

Třídění feministické kritiky Esping-Andersenovy typologie

1. Koncept dekomodifikace je genderově necitlivý
2. Přehlížení role žen a rodiny v poskytování welfare
3. Nedostatek pozornosti věnovaný genderu jako formě sociální stratifikace
4. Přílišná generalizace jednotlivých sociálních států pro potřeby ustavení typologie

Genderová necitlivost Esping-Andersenovy typologie

- ▶ dekomodifikace se nevztahuje do takové míry k ženám - ignoruje situaci žen v domácnosti, které pečují o děti vykonávají neplacenou práci (Sainsbury, 2001) - z toho důvodu je natolik neochránějí před chudobou či závislostí na manželově příjmu

Přístup k placenému zaměstnání

- ▶ Orloff (1993) - hledisko přístupu k placenému zaměstnání a kapacita vytvořit a zajistit chod domácnosti
- ▶ pokud je toto hledisko opomenuto - reprodukce nerovných genderových vztahů
- ▶ mužské a ženské programy sociální politiky (Fraser, 1989)
- ▶ dvouvrstevný sociální stát (Orloff, 1996)

Iluzornost Esping-Andersenovy typologie

- ▶ podle Kaszy (2002) není tato typologie relevantní ze 2 důvodů:
 1. klíčové oblasti sociální politiky uplatňují podobné přístupy především ve vztahu státu a poskytování těchto služeb
 2. z důvodu umožnění dělení do modelových typů dochází ke generalizaci, resp. odhlížení od mezinárodních specifik v sociální politice

Defamilializace (1)

- ▶ Leitner (2003) formuluje paralelně k dekomodifikaci pojem defamilializace
- ▶ schopnost jedince udržet si přijatelnou sociální úroveň skrze TP nebo WS
- ▶ stát odhlíží od rodiny a rodinných příjmů, opatření SP umožňují jedinci individuálně se ochránit (např. zahrnuje opatření denní péče o děti)

Defamilializace (2)

- ▶ Esping-Andersen a Korpi používají tento termín v jiném kontextu - rozsah podpory rodinám od státu, celkové výdaje na rodinnou politiku
- ▶ ve feministickém kontextu tento pojem znamená - rozsah opatření WS, která snižují závislost žen na rodině a podporují jejich nezávislost

Index defamilializace (1)

Bambra, 2004

► Faktory:

1. relativní míra ekonomické aktivity ženské pracovní síly (resp. rozdíl mír mužské a ženské ekonomické aktivity)
2. míra náhrady dávky v mateřství
3. délka poskytování náhrad v mateřství
4. průměrná ženská mzda (vyjádřená procentem z průměrné mzdy mužů)

Index defamilializace (2)

Bambra, 2004

- ▶ dělení států podle výsledku do 3 skupin:
 1. nízká defamilializace - skóre je nižší než průměr větší o standardní odchylku
 2. střední defamilializace - skóre je na úrovni průměru
 3. vysoká defamilializace - skóre je vyšší než průměr větší o standardní odchylku

Dělení států podle indexu defamilializace

Bambra, 2004

- ▶ státy s nízkou defamilializací - USA, Austrálie, Nový Zéland, **Japonsko**
- ▶ státy se střední defamilializací - Belgie, Francie, Itálie, **Irsko**, **Kanada**, Německo, Nizozemí, Rakousko, Švýcarsko, **UK**
- ▶ státy s vysokou defamilializací - Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko

Závěry

Bambra, 2004

- ▶ Esping-Andersenova typologie neužívá gender jako primární optiku, ale ve skutečnosti **není natolik genderově necitlivá** - index defamilializace dělí země přibližně do stejných skupin jako index dekomodifikace
- ▶ podobnosti mezi oběma indexy/typologiemi ukazují na relevanci Esping-Andersenovy typologie - **identifikuje podobnosti, umožňuje klasifikaci**

Typologie založená na intenzitě „breadwinner“ modelu

► Lewis a Ostner definovaly:

1. silný „breadwinner“ model - živitel a závislá manželka a děti, posuzuje se příjem domácnosti, rodinná politika familializační

2. modifikovaný „breadwinner“ model - integruje opatření z obou modelů (např. zdanění domácnosti a dávky v rodičovství)

3. slabý „breadwinner“ model - posuzují se příjmy jedince, dávky v rodičovství, zkrácené pracovní úvazky

Mužský „breadwinner“ x individuální model

Dimenze rozdílů mezi mužským „breadwinner“ a individuálním modelem sociální politiky

Dimenze	Mužský „breadwinner“ model	Individuální model
Rodinná ideologie	Oslava manželství, striktní rozdělení práce, manžel výdělečně činný, manželka zajišťuje péči o rodinu	Žádná preferovaná forma rodinného uspořádání, sdílené role, otec pracuje/pečuje, matka pracuje/pečuje
Nárok	Různý pro oba z manželů	Uniformní
Podstata nároku	Placená práce	Občanství nebo pobyt
Příjemce dávky	Hlava domácnosti	Jedinec
Jednotka (příjemce)	Domácnost nebo rodina	Jedinec
Jednotka (příspěvatel)	Domácnost	Jedinec
Zdanění	Společné zdanění, odpočet na závislou osobu	Oddělené zdanění, rovné daňové odpočty
Politika zaměstnanosti a mzdová politika	Upřednostňuje muže	Zaměřená na obě pohlaví
Sféra péče	Primárně soukromá	Silné zapojení státu
Pečování	Neplacené	Placená komponenta

Zdroj: Sainsbury, 2001

Obecná podpora – podpora „dual earner“ – tržně orientovaný model

- ▶ Korpi (2000), Sjöberg (2001) definují tři modely podpory rodiny:
 1. obecná podpora – žena nepracuje nebo pracuje a její příjem je doplňkový
 2. podpora modelu obou vydělávajících partnerů – rovnoměrné rozdělení povinností
 3. tržně orientovaný model – stát se nevměšuje, nechá do vztahu placené/neplacené práce vstupovat trh

Dělení rodinné politiky

- ▶ deskripce typů rodinné politiky - viz tabulka (dle Matějková, Paloncyová, 2004)

typ „státu blahobytu“	liberální (anglosaský)	sociálně-demokratický (skandinávský)	konzervativní (bismarckovský)	prorodinný (latinský)	postsocialistický
obecné rysy	úloha trhu je prvořadá; pomoc státu náleží jen nejvíce potřebným; minimální stupeň přerozdělování zdrojů	sociální práva každému; stát zajišťuje práci tam, kde není v soukromém sektoru; zavedené vysoké daně a vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	profesní sdružení zajišťují základní sociální práva; vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	diferenciace podle ekonomické aktivity; neexistuje definice minimální mzdy	vysoký stupeň přerozdělování zdrojů, postupný přechod od státního paternalismu k systému pomoci jen potřebným
efekt na sociální strukturu	existuje nerovnost mezi chudými a bohatými; zavedeno soukromé pojištění.	univerzalismus, solidarita; společnost rozšířena na úroveň střední vrstvy, zavedeno univerzální sociální pojištění	hierarchie ve společnosti, loajalita; stát podporuje zajištění minimální životní úrovně	hierarchie ve společnosti, loajalita,	postupná diferenciace
podpora rodiny	není stanovena výše minimální mzdy ovlivňující životní minimum; odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a soukromých institucích	plošné základní dávky rodinám; vysoké ostatní sociální dávky; dlouhá rodičovská dovolená; rozvinutý systém institucí péče o děti	tradiční rodina je základním prvkem sociální struktury, živitel je hlavním zdrojem příjmů; méně rozvinutý systém institucí péče o děti	nizká úroveň dávek, malá pomoc státu rodinám v péči o děti	vysoká zaměstnanost žen, dlouhá rodičovská dovolená, rozvinutý systém péče o děti, nárok na sociální dávky testovaný, jejich výše často demotivuje k pracovnímu zapojení
ovlivňování gender vztahů	nevměšování se	politika rovnosti pohlaví, podpora dvoupríjmového rodinného modelu	tradiční jednokariérový model	tradiční jednokariérový model	dvoupríjmový model rodiny
síť stát. institucí péče o děti	málo rozvinutá	velmi rozvinutá	velmi rozvinutá	málo rozvinutá	rozvinutá
forma rodinných dávek	daňové úlevy	univerzální nárokové dávky	dávky, odpočty z daní	dávky, odpočty z daní	především dávky
populační politika	neutrální	child-friendly policy	často propopulační cíle	neutrální	často propopulační cíle
stát	Austrálie, Kanada, Spojené státy, Japonsko, Velká Británie, Švýcarsko	Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko	Německo, Rakousko, Belgie, Francie, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko	Španělsko, Řecko, Itálie, Portugalsko	Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko

Klasifikace zemí podle formy familializace

Familializace	De-familializace	
	Silná	Slabá
Silná	Volitelná familialismus	Explicitní familialismus
Slabá	De-familialismus	Implicitní familialismus

Zdroj: Leitner, 2003

Klasifikace zemí podle formy familializace - péče o děti

Familializace	De-familializace	
	Silná	Slabá
Silná	Belgie, Dánsko, Francie, Švédsko, Finsko	Rakousko, Německo, Itálie, Nizozemí, Lucembursko
Slabá	Irsko, UK	Řecko, Portugalsko, Španělsko

Zdroj: Leitner, 2003

Klasifikace zemí podle formy familializace – péče o seniory

Familializace	De-familializace	
	Silná	Slabá
Silná	Dánsko, Švédsko, Finsko	Rakousko, Belgie, Francie, Německo, Irsko, Lucembursko, VB
Slabá		Řecko, Portugalsko, Španělsko, Itálie, Nizozemsko

Zdroj: Leitner, 2003

Charakter rodinné politiky v ČR

- ▶ Saxonberg, Sirovátka (2006)

Vývoj

defamilializace → refamilializace

- ▶ role opatření - denní péče o děti, vysoké dlouho poskytované dávky, politika TP
- ▶ rozdíl od skandinávského modelu - přetrvání tradičních genderových vztahů

Cestovní mapa k rovnosti mezi ženami a muži na roky 2006 - 2010

- navazuje na Rámcovou strategii pro rovnost mezi ženami a muži a na Lisabonskou strategii
- 6 prioritních témat:
 1. Rovná ekonomická nezávislost pro muže a ženy
 2. Sladování soukromého a profesního života

Cestovní mapa k rovnosti mezi ženami a muži na roky 2006 - 2010

3. Rovné zastoupení v rozhodovacích orgánech
4. Vymýcení všech forem násilí na základě pohlaví
5. Eliminace genderových stereotypů
6. Zvyšování genderové rovnosti v externí a rozvojové politice

Strategie pro rovnost mezi muži a ženami 2010 - 2015

1. Rovná ekonomická nezávislost
2. Rovné odměňování za stejnou práci a práci stejné hodnoty
3. Rovnost v rozhodování
4. Důstojnost, integrita a konec násilí založeném na pohlaví
5. Genderová rovnost ve vnější politice

http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/strategy_equality_women_men_en.pdf

Dotazy?

PŘÍŠTÍ TÉMA

- ▶ Úvod do politik harmonizace práce a rodiny a opatření péče o děti